

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 31. 11. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

6. Овчарова Р.В. Психологическое сопровождение родительства. - М.: И-во Института Психотерапии. 2003. - 319 с.
7. Урланис Б.Ц. Народонаселение и общество.- Наука и жизнь, 1974, № 4, с. 66
8. Saal C.D. A historical and present-day view of the position of the child in family and society.- In Journal of Comparative Family Studies, 2005, vol. 13, N 2, p. 119-132.

Резюме. Стаття посвящена изучению репродуктивных установок и исследованию представлений о будущем детско-родительское общении у юношей и девушек. Раскрыты основные аспекты соотношения понятий: репродуктивная установка, родительская установка и потребность в детях. Автором изложены результаты эмпирического исследования императива репродуктивных установок и представлений о межличностном общении ребенка и взрослого человека.

Ключевые слова: общение "родители-дети", гендер, репродуктивные установки, инфантилизация, авторитарность, демократизм.

The summary. The article is devoted the study of reproductive settings and research of pictures of the future child-parental intercourse for youths and girls. The basic aspects of correlation of concepts are exposed: reproductive settings, parental settings, children requirement. An author is expound the results of empiric research of imperative of reproductive settings and pictures of interpersonality intercourse of child and grown man.

Keywords: children-parents communication, gender, reproductive settings, parents settings, infantilization, authoritarianism, democratism.

Одержано редакцією 19.10.2007.

УДК [37.035.3: (504 + 37)]

Н.В. ДЕНИСЮК

ПРОБЛЕМА ЕКОЛОГО-ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Резюме. Стаття присвячується одній з актуальних проблем сьогодення – модернізації трудової підготовки учнів задля реалізації цілей неперервної екологічної освіти і виховання. Автор аналізує ретроспективні та сучасні дослідження з проблеми екологізації шкільного навчального предмета „Трудове навчання” (обслуговуюча праця). Як один з варіантів удосконалення змісту та завдань трудового навчання, пропонується посилити увагу до екологічного виховання у процесі трудової підготовки дівчат.

Ключові слова: трудове навчання, обслуговуюча праця, екологічне виховання, навчально-виховний процес, методика трудового навчання.

Постановка проблеми. В умовах високотехнологічного інформаційного суспільства постає нагальна потреба у доповненні екологічним аспектом усіх навчальних предметів основної школи. Тому освітня галузь „Технологія” теж повинна забезпечити реалізацію завдань екологічного виховання. З цього приводу І.П. Підласий вказує: „Життя вимагає не обмежуватись окремими екологічними виховними справами, а поєднати їх в ланцюг безперервних природоохоронних дій, злити з трудовим вихованням” [25, 174]. Обумовлюється це тим, що технологічна діяльність потребує врахування екологічних факторів та її наслідків для природи і суспільства.

Актуальність даної проблеми підтверджена Державним стандартом базової і повної середньої освіти, у якому відмічається, що через освітню галузь „Технологія” забезпечується формування в учнів вміння дотримуватись правил охорони навколишнього середовища при здійсненні різних технологічних процесів [2, 21].

Трудове навчання як загальноосвітній предмет складає основу предметного наповнення освітньої галузі „Технологія”. Трудова підготовка в основній школі здійснюється сьогодні, як і раніше, за двома напрямками: технічні види праці (навчання хлопчиків) і обслуговуючі види праці (навчання дівчаток).

У процесі вивчення в основній школі обслуговуючих видів праці передбачається ознайомлення учениць з діяльністю у побуті, яка поєднує у собі всі види сучасної діяльності людини, спрямовані на організацію особистого споживання. Оскільки забруднення навколишнього середовища зумовлене, насамперед, сучасними тенденціями у сфері споживання та способом життя людства, то необхідність та важливість вивчення дівчатками побутових екологічних проблем виявляється беззаперечною.

Аналіз досліджень і публікацій. Вперше на необхідності взаємозв'язку екологічної і політехнічної освіти школярів зауважував І.Д. Зверев, підкреслюючи важливість розуміння того, що трудова діяльність як основна форма існування людини є й потужною силою впливу на природу [19, 13]. Політехнічні знання, - відмічає автор, - дозволяють конкретизувати в технічних проектах та природокористуванні ідею оптимізації взаємодії суспільства і природи.

А.Н. Захлебний, розглядаючи зміст природоохоронної освіти в середній школі, відмічав, що в процесі трудового навчання, де багато уваги приділяється техніко-технологічному аспекту засобів виробництва, важливо формувати в учнів уявлення про те, що конструкція і технологія виробництва є головною силою не тільки впливу на природу, але й допомоги їй у підтримці екологічних умов життя [18, 97].

Питання включення екологічного компоненту в зміст трудового навчання знайшли відображення в працях Н.Д. Дагбаєвої, П.П. Костенкова, І.Т. Суравегіної [11; 21; 32]. У вищевказаних роботах автори обґрунтували педагогічні умови реалізації системи екологічної освіти і виховання на основі міжпредметних зв'язків.

Проблема виховання бережливого ставлення до природи в методиці викладання трудового навчання теж піднімалась. В пояснювальній записці програми з трудового навчання зазначалось, що „вчитель повинен виховувати у школярів усвідомлення того, що ресурси не безмежні, і тому вимагати розумного і бережливого до них ставлення [26, 6]. Ретроспективний аналіз досліджень в цій галузі педагогічної науки показав, що в ній накопичений певний досвід щодо висвітлення окремих питань взаємодії суспільства і природи. Так, Д.П. Єльніков, М.Б. Ханін розкрили зміст і форми природоохоронної роботи при вивченні конкретних тем на уроках технічної праці та розробили рекомендації щодо її планування [15].

Т.В. Денисова, Г.В. Терещук окреслили зміст екологічного аспекту політехнічної підготовки школярів, показали шляхи виховання бережливого ставлення до знарядь праці, економного використання конструкційних матеріалів та електроенергії в процесі технічної праці [33]. Т.В. Денисовою розроблені конкретні методичні рекомендації та посібники з екологічного виховання школярів в процесі трудового навчання [13; 14]. Автор надає великої уваги формуванню в учнів практичних природоохоронних вмінь і навичок в умовах трудових об'єднань, пропонує можливі напрями і форми організації екологічного виховання [34].

Дослідження С.М. Глазачова, І.А. Редковець, В.В. Серікова спрямовані на вивчення можливостей трудового навчання в цілому в екологічному вихованні, а саме на пошук шляхів підвищення екологічної спрямованості трудової підготовки учнів [33]. На основі вивчення мотивів навчання і діяльності науковці охарактеризували динаміку ставлення учнів до уроків технічної праці та креслення й запропонували методи їх вдосконалення. Одним із таких методів є послідовне впровадження у практику трудового навчання та предметів загальноосвітнього циклу розв'язування задач з виробничо-екологічним змістом з врахуванням психологічних закономірностей формування відповідальності школяра: від звичайного зацікавлення природоохоронними діями до почуття співпричетності до екологічних проблем рідного краю і, нарешті, до усвідомлення відповідальності за екологічні наслідки власної діяльності, поведінки в природі [33, 21].

О.Б. Мелентьєв запропонував конкретний досвід реалізації екологічної освіти на заняттях технічної праці під час вивчення основ ресурсозбереження та економічності виробництва в процесі проектування виробів із деревини та металу [5].

Серйозної уваги заслуговує конкретний досвід екологічної освіти в трудовому навчанні і вихованні засобами різних форм позаурочної і позакласної діяльності. В працях В.І. Дем'яненко [12], А.С. Метелиці [23], С.С. Соловійова [31] висвітлені особливості навчально-пізнавальної, пропагандистської та дослідницької природоохоронної діяльності на пришкольній ділянці, в шкільних лісництвах, таборах праці і відпочинку. В.О. Кальней та І.І. Зарецька показали досвід трудової підготовки учнів у шкільних лісництвах [24].

Психолого-педагогічні умови формування інтересу учнів до природи та відповідального ставлення до неї в процесі трудового навчання розкриваються Л.А. Родовою [28], М.А. Руте [29]. Особливо цінним в цих дослідженнях є показ становлення моральних якостей особистості школяра.

Серед українських дослідників проблем екологічного виховання засобами різних форм організації трудового навчання торкалися Н.І. Бутенко [9], Н.А. Пустовіт [7; 27] та ін. Н.А. Пустовіт переконливо доводить, що трудове навчання та праця учнів на об'єктах сільського господарства створюють певні переваги для здійснення екологічного виховання школярів порівняно з іншими навчальними предметами. Є.А. Писарчук і А.М. Кухта розробили систему екологічної освіти учнів в умовах сільської школи, яка передбачає комплексний підхід до навчання [6].

В наш час проблема екологізації трудового навчання досліджується за трьома напрямками: а) як реалізація принципу політехнізму (С.В. Багоцький [8], В.О. Дідух [3]); б) як реалізація принципу міжпредметних зв'язків в трудовому навчанні (В.М. Бровдій [1], М.Ш. Ішмуратова [20]); як обов'язкове включення агроекології в зміст сільськогосподарської праці (А.Н. Воробйов [10]).

Поміж сучасних наукових досліджень з теорії і практики трудового навчання, привертає увагу праця А.О. Малихіна [4]. В роботі зроблено спробу обґрунтувати процес виховання моральної свідомості підлітків на уроках технічної праці, розкрито умови ефективного засвоєння учнями моральних якостей особистості, зокрема такої якості як патріотизм, основною ознакою якої є збереження навколишнього природного середовища, охорона природи рідного краю.

Згідно методики викладання трудового навчання (обслуговуючої праці) [22] трудове виховання учнів здійснюється на основі їх політехнічної підготовки в органічному зв'язку з екологічним вихованням. Тому вивчення даного предмета в школі має забезпечити виховання екологічної культури учнів, залучення їх до заходів щодо збереження природного навколишнього середовища [22, 44]. Л.В. Мельникова, Л.В. Осипова та Т.Б. Фрідман підкреслюють, що велике значення для засвоєння школярами знань, умінь і навичок з кулінарії відводиться здійсненню міжпредметних зв'язків. Для набуття учнями звички бережливо, економно ставитись до продуктів, хліба, матеріалів, електроенергії вчителям пропонуються наступні методи: повідомлення пізнавальної інформації, використовуючи демонстраційні таблиці або інформаційні картки-завдання, розповідь, бесіду, а також такі форми організації діяльності учнів, як екскурсії на різні заводи і фабрики (залежно від розділу програми), постійно діючу виставку-конкурс „Що можна зробити з клаптів тканини, з обрізків хутра?“.

В.І. Рилушкін відмічає, що успішне здійснення екологічної освіти і виховання учнів у школі можливе тільки при системному підході на всіх предметах в процесі навчальної та позакласної роботи [30]. Оскільки при цьому важлива роль належить вчителю, рівню його екологічної підготовки, автор вважає, що при підготовці

майбутніх вчителів обслуговуючої праці в програмах лекційних курсів повинні теж відображувались питання з основ екології, з врахуванням аспектів глобального, регіонального та локального рівнів.

Методичним питанням екологічної освіти на заняттях з трудового навчання, а саме еколого-валеологічній компоненті освітньої галузі „Технологія”, приділяється увага в дослідженні російських науковців В.М. Заєнчик, О.В. Сергєєвої [17]. Автори розглядають еколого-валеологічну компоненту викладання технології як науково-методичний напрям, який розкриває питання збереження та зміцнення здоров'я, вдосконалення фізичних та психологічних можливостей в процесі активної взаємодії людини з навколишнім середовищем і забезпечує засвоєння цієї інформації учнями. Науковцями розроблені методичні рекомендації, враховуючи особливості та можливості вивчення еколого-валеологічного матеріалу з основних розділів „Технології” на кожному з етапів навчання.

Д.Ю. Єрмилова [16], розкриваючи історію будинків моди, подає цінні рекомендації вчителям технології щодо вивчення екологічного напрямку в дизайні одягу, який останнім часом став модним, у зв'язку з екологічною кризою, непомірним споживанням „цивілізованої” людини.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. В результаті аналізу наукових джерел ми з'ясували, що переважна більшість досліджень з питань екологічного виховання на уроках трудового навчання стосується екологічних аспектів політехнічної підготовки школярів в процесі технічної праці або аспектів екологічного виховання на об'єктах сільського господарства. Проблема виявлення екологічного потенціалу змісту обслуговуючої праці та його реалізації в навчально-виховному процесі як самостійна проблема у вітчизняній педагогічній науці практично не досліджувалась. Немає науково обґрунтованих підходів до визначення змісту екологічної освіти та його реалізації в процесі трудової підготовки учениць. За відсутності оцінки виховного потенціалу обслуговуючої праці можливості трудового навчання в екологічному вихованні не мають належної оцінки, що не сприяє подальшому розвитку освітньої галузі „Технологія” згідно сучасних вимог. Тому необхідно вдосконалювати зміст трудового навчання у напрямі посилення уваги до екологічного виховання та розробляти технології формування екологічної компетентності учениць на уроках обслуговуючої праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бровдій В. Екологічні проблеми в Україні // Труд. підготовка в закл. освіти. – 1997. - №2. – С. 28 – 31.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти: Затвердж. 14 січня 2004 р. №24 // Освіта України. – 2004. – №5. – С. 1- 13.
3. Дідух В.О. Політехнічна освіта в процесі трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 1998. - №4. – С. 26 – 31.
4. Малихін А.О. Виховання моральної свідомості учнів 5-7 класів на уроках трудового навчання: Дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Бердянський держ. педагогічний ін-т ім. П.Д. Осипенко. - Бердянськ, 2000. - 224 с.
5. Мелентьєв О. Екологічний аспект обґрунтування об'єкта проектування // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. - №2. – С. 26 – 27.
6. Писарчук С.А., Кухта А.М. Екологічне виховання учнів: Посібник для вчителя. – К.: Рад. шк., 1990. – 87 с.
7. Пустовіт Н.А. Шляхи формування в учнів почуття відповідальності за збереження природи // Методика трудового навчання: Республіканський наук.-методичний збірник. Вип. 16. – К.: Рад. шк., 1983.- С. 45 – 52.
8. Багоцкий С.В. Экологическое образование и история техники // Шк. и производство. - 1997. - №4. - С. 71-73.
9. Бутенко Н.И. Формирование у старшеклассников эстетического отношения к природе в процессе с/х труда: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / НИИ педагогики УССР. – К., 1987. – 26 с.
10. Воробьев А.Н. Агроекология – составная часть экологического образования сельской молодежи // Школа и производство. – 1997. - №5. – С. 67 – 69.
11. Дагбаева Н.Ж. Мир вокруг тебя: Учителю-организатору экологического воспитания школьников. – Улан-Удэ: БНЦ СО РАН, 1994. – 72 с.
12. Демьяненко В.И. Экологическое воспитание старшеклассников сельской школы в процессе трудовой подготовки: Автореф. дис... канд. пед. наук. – Брянск, 1992. – 20 с.
13. Денисова Т.В. Применение задач с производственным содержанием в экологической подготовке учащихся // Политехнические основы трудовой подготовки учащихся. – М.: АПН СССР НИИ трудового обучения и профессиональной ориентации, 1987. – С. 38 – 45.
14. Денисова Т.В. Экологическая подготовка учащихся сельских школ: Экспериментальное пособие для учителей трудового обучения. – М., 1986. – 144 с.
15. Ельников Д.П., Ханин М.Б. Природоохрнительное просвещение на уроках технического труда // Школа и производство. – 1980. - №6. – С. 22 – 23.
16. Єрмилова Д.Ю. Екологічне направление в дизайне одежды //Шк. и произв-во. - 2004. - №1. - С. 26-30.
17. Заєнчик В.М., Сергєєва О.В. Еколого-валеологічний компонент в освітній області „Технологія” // Школа и производство. – 2001. - №3. – С. 10 – 13.
18. Захлебный А.Н. Школа и проблемы охраны природы: Содержание природоохрнительного образования / Предисл. И.Д. Зверева. – М.: Педагогика, 1981. – 184 с.
19. Зверев И.Д. Взаимосвязь экологического и политехнического образования школьников // Школа и производство. – 1980. - №7. – С. 13 – 15.

20. Ишмуратова М.Ш. Экологическое просвещение и воспитание учащихся на уроках технического труда // Школа и производство. – 2001. - №3. – С. 14 – 16.
21. Костенков П.П. Экологическое воспитание школьников: Учебно-методическое пособие. – Барнаул: Алт. кн. изд-во, 1990. – 160 с.
22. Мельникова Л.В. и др. Методика трудового обучения: (Обслуж. труд.). Учеб. пособие для учащихся пед. уч-щ по спец. 2008 „Преподавание труда и черчения в 4-8 кл. сред. общеобразоват. шк.” / Л.В. Мельникова, Л.В.Осипова, Т.Б.Фридман; Под. ред. Л.В.Мельниковой. – М.: Просвещение, 1985.-224 с.
23. Метелица А.С. Подготовка учащихся к природоохранительной деятельности в школьных лесничествах: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Минск. гос. пед. ин-т им. А.М. Горького. – Минск, 1985. – 18 с.
24. Подготовка школьников к труду в сфере материального производства / П.Р.Атутов, В.А. Кальней, И.И. Зарецкая и др. – М.: Педагогика, 1988. – 176 с.
25. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: В 2 кн. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – Кн. 2: Процесс воспитания. – 256 с.
26. Программы восьмилетней школы: Трудовое обучение IV – VIII классы. – М.: Просвещение, 1978.
27. Пустовит Н.А. Экологическое воспитание школьников в процессе обучения сельскохозяйственному труду: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / НИИ педагогики Укр. ССР. – К., 1988. – 197 с.
28. Родова Л.А. Формирование интереса школьников к природе в процессе их трудовой деятельности // Трудовое и нравственное воспитание в процессе экологического образования школьников: Сб. науч. тр. / АПН СССР, НИИ содерж. и методов обучения; [Редкол.: И.С. Матрусов (отв. ред.) и др.]. – М.: АПН СССР, 1984. – С. 63 – 68.
29. Руте М.А. Формирование ответственного отношения школьников к природе в процессе их трудовой деятельности // Трудовое и нравственное воспитание в процессе экологического образования школьников: Сб. науч. тр. / АПН СССР, НИИ содерж. и методов обучения; [Редкол.: И.С. Матрусов (отв. ред.) и др.]. – М.: АПН СССР, 1984. – С. 57 – 63.
30. Рылушкин В.И. Система экологического образования студентов на факультете „Обслуживающий труд” // Экопедагогика: состояние, проблемы, перспективы: Материалы междунар. конф. / Молодежное экологическое движение "Белая Русь"; Минский областной комитет по экологии / Л.П. Калиновская (сост.), И.Л. Былицкая (сост.). - Минск, 1995. – С. 77 – 78.
31. Соловьев С.С. Тенденции развития экологического воспитания школьников в процессе внеурочной деятельности: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / АПН СССР, НИИ общей педагогики. – М., 1987. – 18 с.
32. Суравегина И.Т. Методическая система экологического образования // Сов. педагогика. – 1988. - №9. – С. 31 – 35.
33. Трудовое и нравственное воспитание в процессе экологического образования школьников: Сб. науч. тр. / АПН СССР, НИИ содерж. и методов обучения; [Редкол.: И.С. Матрусов (отв. ред.) и др.]. – М.: АПН СССР, 1984. – 92 с.
34. Экологическая подготовка в трудовых объединениях школьников: Методические рекомендации / Сост. Т.В. Денисова, И.И. Зарецкая / Академия педагогических наук СССР НИИ трудового обучения и профессиональной ориентации. – М., 1985. – 17 с.

***Резюме.** Статья посвящается одной из актуальных проблем сегодняшнего дня – модернизации технологической подготовки учащихся для реализации целей непрерывного экологического образования и воспитания. Автор анализирует ретроспективные и современные исследования проблемы экологизации учебного предмета «Трудовое обучение» (обслуживающий труд). Как один из вариантов усовершенствования содержания и задач трудового обучения, предлагается усилить внимание к экологическому воспитанию в процессе трудовой подготовки девочек.*

***Ключевые слова:** трудовое обучение, обслуживающий труд, экологическое воспитание, учебно-воспитательный процесс, методика трудового обучения.*

***The summary.** The article is dedicated one of issues problem of our time – the modernization of Labour preparation of students for the sake of realization of aims of uninterrupted ecological education. An author analyses retrospective and modern researches on issue of ecologization of school educational object the „Labour Training” (Operating Labour). As one of variants of improvement of maintenance of Labour studies, it is suggested to strengthen attention to ecological education in the process of labour preparations of schoolgirls.*

***Keywords:** labour training, operating labour ecological education, educational and upbringing process, labour training work method.*

Одержано редакцією 12.10.2007

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ	4
<i>Балл Г.О.</i> Методологічні засади використання і вдосконалювання людинознавчої термінології.	4
<i>Ложкін Г.В., Воляннюк Н.Ю., Бринзак С.С.</i> Інноваційний метод оцінки взаємовідносин у спортивній команді.	9
<i>Носков ВІ., Ефросиніна О.В.</i> Психологічні особливості освітньої діяльності в умовах корпоративного ВУЗу.	12
<i>Павелків Р.В.</i> Особливості соціально-психологічного аналізу педагогічної комунікації у формуванні моральних суджень молодших школярів.	15
<i>Хом'як І.М.</i> Комунікативні проблеми у писемному дискурсі.	19
<i>Охременко О.Р.</i> Особливості формування соціальної реальності в групі військовослужбовців.	23
<i>Туриніна О.Л.</i> Вплив особливостей спілкування викладача та студента на формування професійної ідентичності особистості майбутнього психолога.	26
<i>Винославська О.В.</i> Етичні проблеми професійного спілкування викладачів технічного університету.	29
<i>Вовчик-Блакитна О.О., Гурлева Т.С., Гуменюк Г.В., Пісарєва О.В., Курганов К.В.</i> Забезпечення емоційного комфорту дитини під час спілкування у сім'ї.	33
<i>Мусатов С.О.</i> Педагогічна комунікація в контексті соціальної практики	36
<i>Литовський В.Ф.</i> Комунікація між вчителем і учнем в умовах розбудови шкільного навчання на засадах діалогу.	39
<i>Бастун Н.А.</i> Індивідуальний підхід у розвитку монологічного мовлення школярів зі сповільненим темпом психічних процесів.	44
<i>Бастун М.В.</i> Психологічні засоби розвитку комунікативної культури.	48
<i>Завгородня О.В.</i> Способи психологічної підтримки художньо обдарованої особистості	53
<i>Михальчук Н.О.</i> Концептуальні підходи до виявлення розуміння старшокласниками літературних творів.	57
<i>Рождественський А.Ю.</i> Комунікативний потенціал особистості у віковому вимірі.	62
<i>Копилов С.О.</i> Концепція діалогу М.М.Бахтіна як методологічна парадигма психологічного дослідження.	66
<i>Філоненко М.М.</i> Методологічні аспекти комунікативної компетенції лікаря.	71
<i>Російчук Т.А.</i> Зумовленість психологічного розвитку суб'єкта послідовним становленням різних культурних форм спілкування.	75
<i>Жирун О.А.</i> Моральні цінності як чинник формування комунікативної культури майбутніх редакторів.	80
<i>Виноградна О.В.</i> Чинники сприйняття глядачем насильства в художніх фільмах.	83
<i>Мединцев В.О.</i> Суб'єктне та позиційне моделювання внутрішніх діалогів.	85
<i>Куценко Г.В.</i> Образ світу в системі регуляції особистості: мовні аспекти.	89
<i>Крилова-Грек Ю.М.</i> Психолінгвістичні аспекти адекватності передачі понять іншомовних текстів.	92
Розділ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ДІАГНОСТИКИ	95
<i>Ефросиніна О.В.</i> Мотиви і результати професійного та трудового самовизначення студентів приватного ВУЗу.	96
<i>Білик О.С., Яницур М.С.</i> Сформованість позитивного ставлення учнів початкової школи до проблеми вибору професії.	98
<i>Андрєєв О.С.</i> Фасилітація спілкування на основі інтегративного підходу.	103
<i>Касаткіна О.В.</i> Конфлікт як умова продуктивного спілкування.	107
<i>Мейтарчан С.Ю.</i> Психологічні особливості професійного спілкування менеджерів.	109
<i>Белешко М.Д.</i> Виникнення конфліктів у спілкуванні та шляхи їх розв'язання.	113
<i>Веремчук А.М.</i> Рефлексія як основа педагогічного спілкування.	117
<i>Гнатюк О.В.</i> Психологічні особливості спілкування в навчально-виховному процесі.	119
<i>Димченко Н.С.</i> Психологічні аспекти підготовки майбутнього менеджера-економіста до ефективного управлінського спілкування.	121
<i>Дубініна О.С.</i> Чинники активізуючої саморегуляції вивчення іноземної мови студентами технічного вузу. На матеріалі англійської мови.	126
<i>Колодич О.Б.</i> Проблема підвищення ефективності навчання дітей із ЗПР та оволодіння ними мовленнєвими вміннями як одна з актуальних у теорії і практиці психології і педагогіки.	128
<i>Кононець М.О.</i> Підготовка майбутніх суб'єктів підприємницької діяльності до етичного здійснення ділових комунікацій.	132

<i>Кочубей О.С.</i> Психологічні механізми набуття студентами-філологами перекладацької компетентності.	136
<i>Курята Ю.В.</i> Розвиток креативного мислення учнів загальноосвітньої школи засобами іноземної мови.	139
<i>Пастушенко Л.А.</i> Проблема особистісного досвіду в парадигмі гуманістичної психології.	141
<i>Рикун А.А.</i> Причини виникнення конфліктів та способи їх розв'язування.	145
<i>Рудюк О.В.</i> Проблема внутрішньо особистісного конфлікту ситуації професійної деправації.	148
<i>Солодчук С.Є.</i> Комунікативна взаємодія як соціально-психологічний феномен.	152
<i>Хунавцева Н.О.</i> Розвивальні можливості евристичної бесіди як форми навчальної роботи.	155
<i>Шарапа І.С.</i> Маніпулятивне спілкування та духовний світ особистості.	159
<i>Щур О.В.</i> Вивчення репродуктивних установок та уявлень про дитячо-батьківське спілкування у студентської молоді.	163
<i>Денисюк Н.В.</i> Проблема еколого-виховного потенціалу трудового навчання у педагогічній науці.	166

Розділ 3. КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ТА ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ

ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ.	170
<i>Воробійова Л.М.</i> Мовленнєве спілкування: психолінгвістичний і соціокультурний аспекти проблем.	170
<i>Гаєва Н.І.</i> Психолінгвістичний аспект використання слухової наочності у навчанні іноземних мов.	172
<i>Воробійова І.А.</i> Культурологічний підхід до навчання ділового спілкування.	174
<i>Мороз Л.В., Дуброва А.С.</i> Психолого-педагогічні передумови засвоєння учнями та студентами ділового іноземного мовлення.	176
<i>Мороз Л.В., Трофімчук В.М.</i> Психолінгвістичний коментар як засіб інтенсифікації навчального процесу.	178
<i>Фрідріх А.В., Дацик М.В.</i> Проблема формування особистості майбутнього спеціаліста: завдання та реалізація.	181
<i>Баталія Л.О.</i> Культурологічні та психолінгвістичні аспекти у навчанні спілкування іноземною мовою.	184
<i>Белявська О.О.</i> NLP та сугестопедія. Ефективна комунікація між викладачем та студентом.	186
<i>Богатирьова Т.В.</i> Технологія словесного впливу в процесі спілкування як компонент педагогічної майстерності вчителя іноземної мови.	189
<i>Бойко Н.Г.</i> Психологічні особливості навчання дітей дошкільного віку іноземної мови.	192
<i>Готовкіна Л.Д.</i> Психолінгвістичний аспект вербальної концептуалізації світу.	195
<i>Данилова І.Ю.</i> Психолінгвістичні проблеми прямих методів навчання усному спілкуванню іноземними мовами.	199
<i>Джава Н.А.</i> Особистісно-діяльнісний підхід у процесі навчання іноземних мов.	202
<i>Мазурок О.М.</i> Формування соціокультурної компетенції в учнів при спілкуванні іноземною мовою.	204
<i>Мезін В.Г.</i> Лінгвокультурологічний принцип спілкування при навчанні іноземної мови.	207
<i>Ніколайчук І.О.</i> Новотвір як комунікативний еквівалент у процесі номінації.	209
<i>Олесюк Л.В.</i> Реалізація психологічних принципів навчання іноземній мові.	213
<i>Перішко І.В.</i> Вплив соціокультурного компоненту на комунікативну компетентність студентів.	215
<i>Сяська Н.В.</i> Відбір лексичного мінімуму з психолінгвістичного боку.	217
<i>Фурсик Т.О.</i> Сучасний стан проблеми навчання іноземної мови на мовних спеціальностях.	220
<i>Хомицька Р.В.</i> Психологічні особливості формування когнітивного та комунікативного компонентів в онтогенетичному розвитку мовлення.	222
<i>Хомяк Т.С.</i> Психологічні особливості організації діалогічного спілкування у процесі навчання школярів іноземної мови.	226
<i>Чайка І.В.</i> Розвиток аргументації у комунікативній діяльності підлітків на уроках англійської мови.	228
<i>Черуха В.В.</i> Позитивний вплив міжмовного переносу на процес вивчення другої іноземної мови.	231
<i>Ширяєва Т.М.</i> Особливості розвитку пізнавальної діяльності студентів у процесі формуванні комунікативної компетенції.	232
<i>Яцюрник А.О.</i> Організація діалогічного спілкування на заняттях у вищій школі.	235

Розділ 4. ВІКОВІ, ГЕНДЕРНІ ТА ЕТНОПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ

<i>Носкова О.В.</i> Гендерні проблеми збереження здоров'я студенток-матерів в процесі навчання.	240
<i>Зубілевич М.І.</i> Особливості гендерних аспектів спілкування дівчат-підлітків у навчальних закладах Великої Британії.	242
<i>Івашкевич Е.З.</i> Особливості застосування комунікативних психотехнік з метою реабілітації школярів з особистісними розладами.	245
<i>Михальчук Ю.О.</i> Типи міжкультурної взаємодії.	250
<i>Ярута Н.П.</i> Гендерні аспекти спілкування школярів.	254
<i>Ангеліс К.О.</i> Розвиток особистісної рефлексії підлітків в комунікаціях під час проведення психологічного тренінгу.	256
<i>Андрейко Б.В.</i> Перинатальні аспекти спілкування матері і дитини як двох абсолютних комунікативних партнерів.	259

Бігунова С.А. Психолого-педагогічні принципи культурологічно зорієнтованого навчання старшокласників іноземної мови.	260
Верьовкіна О.Є. Розвиток мисленнєвої культури школярів в контексті діалогічного спілкування.	264
Воропаєв Є.П. Психологічні впливи режисерів на студійців дитячих театрів..	266
Ніколайчук Г.І. Можливості використання ідей комунікативної граматики в онтолінгвістиці.	271
Киричак Н.Б. Проблема сенсу життя в ранньому юнацькому віці.	274
Крупко Т.Є. Розвиток ефективних стилів спілкування у подоланні бар'єрів професійного самовизначення у ранньому юнацькому віці.	278
Кулаков Р.С. Роль знаково-контекстного спілкування у процесі професійно-предметної та соціокультурної підтримки старшокласників.	281
Лемещук О.В. Психологічні проблеми спілкування в підлітковому віці.	285
Лукомська С.О. Комунікативна функція підліткового одягу та її значення у формуванні статево-рольової поведінки: етнокультурний аспект.	287
Мазяр В.М. Особливості розвитку мислення підлітків в пізнавальній діяльності.	291
Марчій Т.М. Врахування психолінгвістичного аспекту спілкування у підготовці вчителя іноземної мови у початкових класах.	295
Морозовська Т.Д., Дацик М.В. Психологічні проблеми спілкування на уроках мистецьких дисциплін.	298
Остапчук Н.О. Роль комунікативних процесів у формуванні ставлень молодших школярів до моральних приписів.	300
Тимофєєва Н.М. Метафора як засіб підвищення ефективності спілкування.	303
Хомутиннікова Н.Н. Особливості комунікативних очікувань молодших школярів щодо вчителя.	305
Юринець О.О. Творчий саморозвиток як чинник формування педагогічної відповідальності студента педагогічного коледжу.	308
Відомості про авторів	312

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 38

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Третяк О.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 08.11.2007 р. Підписано до друку 30.11.2007 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 42,3. Замовлення № 56/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 38. — Рівне: РДГУ, 2007. — 315 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 8.

Збірник наукових праць містить статті з теоретико-методологічних, психолого-педагогічних, культурологічних та етно-психолінгвістичних проблем спілкування.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, психологів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20